

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Γ΄.

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 7 ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ 1912

ΑΡΙΘΜΟΣ 474

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ.
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΚΡΟΑΤΗΣ. Ὁ καθηγητὴς Παβολίνης γιὰ τὰ δημοτικά μας τραγούδια.

ΔΗΜΟΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ. Στὴν Ἀφροδίτη (Σαπφώ).

ΕΛΠΙΔΑ ΒΟΝΤΖΑΛΙΔΗ. Στὸ Βόσκορο.

Ν. ΚΑΣΤΡΙΝΟΣ. Ὁ ποιητὴς καὶ ἡ Βίβλα,

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ. Νέα βιβλία (Οἱ Σκιές — Spleen).

Α. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ. Ἀγροτικά τραγούδια.

Λ. Μ. ΜΟΙΡΑΣ. Μιά πρόποση ποὺ δὲν ἐγίνε μὰ ποὺ μποροῦσε καὶ νὰ γίνε.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ὁ Ποιητὴς καὶ ὁ Κριτικὸς (συνέχεια).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ. Πολιτικὴ Ἐπιθεώρηση.

ΛΥΔΟΣ ΠΟΔΑΒΡΟΣ. Ἐνας πανηγυρικὸς (τέλος).

Νέα εὐχή.

Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ. Κατόπιν «εορτῆς».

ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΜΙΑ ΠΡΟΠΟΣΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΜΑ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΚΑΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

Ἄν εἶχα τὴν τιμὴ νὰ καθίσω καὶ γώ, μαζὶ μὲ τὸσους ἄλλους εὐγενικοὺς κύριους καὶ κυρίες, ποὺ εἶναι καὶ δημοτικιστᾶδες, στὸ τραπέζι ποὺ πρόσφερε τὴν περασμένη Τετάρτῃ ὁ «Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλός» στοὺς κ. κ. Παβολίνη, Τοῦμπ, Ἐσλιγκ καὶ ἄλλους σοφοὺς Ἑδρωπαίους ποὺ καταγίνονται μὲ τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία, θὰ σήκωνα τὸ ποτήρι μου, ὕστερ' ἀπὸ τὴ γιομάτῃ λυρισμὸ καὶ νόημα πρόποση τοῦ Παλαμά, καὶ θάλεγα τὰ λίγα τεῦτα λόγια:

Ξένοι σοφοί, κορυφὲς τῆς Ἐπιστήμης, ποὺ ἀναγνωρίζετε τὸν ἀγῶνα μας καὶ διαφεντέδετε τὸ δίκιο μας καὶ προλέγετε τὴ νίκη μας, τῆς Ἰδέας τῆ γλήγορη τῆ νίκη, σὰς παρακαλῶ νὰ δεῖξομε τοῦτο τὸ ποτήρι στὴν ὑγιὰ Ἐνός, ποὺ στέκεται ἰσότημος ἀνάμεσὸ σας, ποὺ μὰς συμάζωξε ἀπόψε ὄλους ἐδῶ, ποὺ μὰς προσφέρει τοῦτο τὸ τραπέζι καὶ ποὺ βλογαί

τούτῃ μας τὴ συντροφιά — κι ἂς μὴ βρίσκειται δῶ, κι ἂς βρίσκειται μακριὰ μας, πολὺ μακριὰ.

Ἄν ἐρχόσαστε δῶ, στὴν πόλῃ μας, πρὸ τριάντα χρόνια, οὔτε πέντε δὲ θὰ βρίσκατε νὰ ξέρουνε τὰ ὄνόματά σας, οὔτε πέντε δὲ θὰ βρίσκατε νὰ σὰς σφίξουνε γκαρδιακά τὸ χέρι, μὲ χαρὰ καὶ μὲ περηφάνεια νὰ σὰς καλωσορίσουνε. Πρὸ τριάντα χρόνια ἡ νεοελληνικὴ ψυχὴ εἶτανε κολλημένη σὰ στρεῖδι στὰ βράχια τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τὰ νεοελληνικά μάτια στρεφόντουσαν ἀλλοιθωρίζοντας πάντα πρὸς τὰ πίσω, πρὸς μίαν ἀλόγιστη καὶ ζωοπνίχτρα προγονολατρεία. Πρὸ τριάντα χρόνια σκοτάδι πηχτὸ εἶταν ἀπλωμένο πάνου στὴ νεοελληνικὴ ψυχῇ.

Καὶ ἦρθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ φάνηκε ὁ Ἐνας. Καὶ τινάζοντας στὴ μέση σὰν μπόμπα ἕνα ἐπαναστατικὸ βιβλίο ποὺ ὀνοματιζότανε «Τὸ ταξίδι μου», κούνησε τὰ σάπια βαλτονέρια, ξύπνησε τίς κοιμισμένες ψυχές, γιάτρεψε τὰλλοίθωρα τὰ μάτια καὶ σκόρπισε τὸ σκοτάδι τὸ πηχτό.

Δημιουργὸς ὄχι μόνο νέας ἰδεολογίας, μὰ καὶ νέας ψυχῆς καὶ νέας ζωῆς, ἔδειξε στοὺς παραπλανημένους καὶ κατάκοπους στρατοκόπους τῆ Χαναάν, τῆ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ποὺ δὲ βρισκότανε μακριὰ, μὰ μπρὸς στὰ μάτια τους, μὰ μέσζ στὴν ἴδια τους τὴν ψυχῇ. Τὸ κήρυγμά του στάθηκε πλατὺ καὶ μεγαλόστομο, ἀπλωμένο σ' ὄλα τὰ φανερώματα τῆς μέσσα κι ὀλόγουρα κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς μας ζωῆς. Κάθε βλαστὰρι θαλερὸ τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς ποὺ καμαρώνετε σήμερα, ἀπὸ τὸ κήρυγμά του ξεπετάχτηκε καὶ κάθε φωνὴ παληκαρσία καὶ λεβέντικη ποὺ ἀκούγεται, ἀπὸ τὸ κήρυγμά του ἐκπορεύεται.

Μὴ παραξενεύεστε ποὺ τὸνομά του ἀπόψε μόνό τάγισμένα χεῖλια τοῦ Ποιητῆ εὐλαθητικὰ τὸ προφέρανε... Τοῦτο δὲ σημαίνει τίποτα. Πρέπει νὰ ξέρετε πὼς τῆ χώρα μας δὲν τῆ βαραίνει μονάχα τοῦ σχολαστικισμοῦ ὀζυγός. Τῆ βαραίνει κ' ἕνας ἄλλος ζυγός, τῆς Ἀγνωμοσύνης καὶ τοῦ Ἐγωῖσμοῦ ὀ ζυγός — πολὺ βαρύτερος ἀπὸ τὸν πρῶτο. Θέλουμε ὄλοι νὰ φαινόμεστε ἀρχηγοί, ὄλοι νὰ βάζουνε τὸ ἀτομὸ μας πρῶτο καὶ καλύτερο. Πὼς νὰ ἀναγνωρίσομε τὸν Πρῶτο, οἱ πρῶτοι ἐμεῖς; Πὼς νὰ παραδεχτοῦμε Ἀρχηγό, ἐμεῖς οἱ ἀρχικαπεταναῖοι; Παλαμάδες δὲν εἴμαστε ὄλοι μας γιὰ νὰ μὴν τρέμομε νὰκουστέι κι ἄλλο ὄνομα, γιὰ νὰ δίνουμε στὸν καθέναν τὴν πρεπούμενη θέση! Ἀγκαλὰ τί περιμένετε ἀπὸ τόπο δ-

που ο τύπος του μιλώντας για έναν Παλαμᾶ τον γράφει «ὁ κύριος Παλαμᾶς», και γράφει πάντα με σέβας και με θαυμασμό «ὁ ποιητῆς Παπαντωνίου ;»

Ἰερεμιάδες δὲν ταιριάζουνε ἀπόψε, κύριοι. Τὸ ξέρω. Μὰ θέλω νὰ πῶ πῶς ἂ μᾶς ἔλειπε αὐτὴ ἡ ἀρχηγομανία κι αὐτὴ ἡ ἀγνωμοσύνη κι αὐτὸς ὁ φωροεγωϊσμός, δὲ θὰ βρισκόμαστε ἀπόψε δῶ σαράντα, ὅπως ὁποῦντε δημοτικιστάδες (ἀφοῦ ὁ δημοτικισμός κατάντησε πιά μόδα — κι αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο φανέρωμα τῆς ἐπικράτησής του), μὰ θὰ μαζεύομαστε χίλιοι κι ἀπάνου γνήσιοι δημοτικιστάδες και θὰ σηκώναμε ἔλοι πανηγυρικά τὸ ποτήρι μας και θὰ τὰ δειιάζαμε στὴν ὑγεία σας και στὴν ὑγεία τοῦ Ἐνὸς — στὴν ὑγεία Ἐκείνου πού μᾶς κάλεσε ἀπόψε στὸ πανηγυρικὸ τοῦτο δεῖπνο — στὴν ὑγεία τοῦ ΨΥΧΑΡΗ.

Λ. Μ. ΜΟΙΡΑΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ (*)

Γ.

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

Ὅχι ὁ πολὺς ὁ κόσμος· ὁ ξεχωριστὸς ὁ κύκλος ἀπὸ τοὺς φωτισμένους κάνει τὴ ζηλεμένη φήμη και κρατώντας τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητῆ στὴν κορνίζα πού τῆς ταιριάζει, ξέρει νὰ τὴ βλέπη και στὸ φῶς πού χρειάζεται. Μ' ἀρέσει νὰ στοχάζομαι πῶς ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια θὰ βρεθῆ κάποιος πού μπορεί και τότε νὰ μὴν τὸν προσέχουνε και κείνον, μὰ πού θὰ μὲ προσέχη. Ἐνας ἀπλὸς καθηγητῆς. Ἄς εἶναι κ' ἔτσι. Τὸ ἔργο μου θὰ εἶναι τότε ὄχι μόνο συμπληρωμένο, μὰ και κάπως, ὑπεθέτω, ξετασμένο ἀπὸ κριτικὲς και βιογραφικὲς συνεισφορὲς κάποιων πού θὰ μοῦ μοιάζουν. Μπορεῖ. Ὁ καθηγητῆς θὰ τὸ μελετᾷ τὸ ἔργο μου και συχνὰ πυκνὰ θὰ μὲ ἀναφέρη στὴν παράδοσή του, ὄχι τόσο για νὰ μοῦ μοιράζη βραβεῖα, μὲ τὸ λόγο του, μήτε για νὰ μοῦ σταίνη ἀγάματα, μὰ μήτε και για νὰ μὲ κυλᾷ στὴ λάσπη, σὰ νὰ εἶτανε βουλευτῆς. Θὰ μὲ μνημονεύη, γιατί θὰ παίρνη ἀπὸ μένα και θὰ παραδίνη στοὺς ἀκροατῆς του μαθήματα πού θὰ ξεκαθαρίζουν και τὸ χαρακτήρα ἑνὸς ποιητῆ, και, γενικώτερα, λογῆς ζητήματα και τῆς ποιητικῆς τέχνης και τῆς ἱστορίας μας, και, μερικώτερα, τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας μας. Στοχάζομαι πῶς ὁ καθηγητῆς ἐκεῖνος, ἀνάμεσα σὲ

ἄλλες του ὁμιλίες και παράδοσες, μπροστὰ σὲ κόσμο νέων πού θὰ διψᾶνε για τὰ καλὰ μαθήματα, μιὰ μέρα θὰ μιλήση ἔτσι :

«Για νὰ δῆτε πόσο εὐκολα ρίχνεται ἡ στάχτη στὰ μάτια τοῦ κόσμου, ἕνας κριτικὸς τοῦ καιροῦ ἐκείνου βάλθηκε νὰ δείξη πῶς ὁ ποιητῆς μου συχνὰ πυκνὰ παρατρατίζοντας ξεπέφτει σ' ἐκφραστικὰ στοιχεῖα λόγου ἀντιποιητικά, δηλονότι σὲ ἄψυχες και κρύες γενικότητες. Ἔτσι, για νὰ δείξη τὰ παραστράσιατα, ἀράδιασε μακριὰ πλατιὰ κομμάτια και παραδείγματα, ὅλα ὅμοια ἄτυχα διαλεμένα. Ἀνάμεσα σ' αὐτά, και τὰ ποιήματα «Σκέψη» και «Ἀπόκριση», (σελίδες 82 και 83 τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς.») Ἰσα ἴσα τὰ δύο τοῦτα ποιήματα σήμερα θὰ σᾶς ἀναλύσω, για νὰ σᾶς δείξω, φῶς φανερά, τί λογῆς εἶναι ἡ ποιητικὴ γλώσσα και ἡ παράσταση, και πῶς ὁ ποιητῆς φυσᾷ τὴ ζωὴ σὲ ὅλα μέσα του και γύρο του, και στὰ ὕλικά και στὰ νοητά, σὰ νὰ μὴν παραδέχεται, ἀπὸ προτῆτερα, τίποτ' ἄψυχο, τίποτα πού νὰ μὴ μπορῆ πλαστικά νὰ λάμψη μέσα στὰ χέρια του. Παντοῦ εἶναι κρυμμένη μιὰ ψυχὴ, ὄχι μόνο στάντικεῖμενα τὰ χεροπιαστά, μὰ και στίς αἰὺλες ιδέες. Κάτι περισσότερο. Οἱ ιδέες εἶναι ἴδιες οἱ ψυχὲς τῶν πραγμάτων. Ἡ, ἂν θέλετε, εἶναι τὰ ἴδια τάντικεῖμενα πού οἱ εἰκόνας τους ἢ δὲ φτάσαν ἀκόμα νὰ γίνουνε, προσμένοντας τὸ χέρι τοῦ ποιητῆ πού θὰ τὶς ὕλικέψη, ἢ ξεθωριασμένες ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ μεταχείρισμα, καρτερᾶνε τὸν ποιητῆ πάντα τὸ μάστορα για νὰ τὶς δώσῃ τὸ πρῶτο τους γυάλισμα. Ὁ ποιητῆς ἐμψυχώνει τάντικεῖμενα, εἰκονογραφεῖ τὶς ιδέες, ξανακαινουργώνει και ξαναγιώνει. Τὰ δύο τοῦτα ποιήματα, μολονότι δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τοῦ ἔργου τοῦ ποιητῆ μου, εἶναι κι αὐτὰ σὰν τυπικά· κι ἀπάνου σὲ τοῦτα, μπορεί νὰ σπουδάσομε και τὴν παραστατικὴ δύναμη τοῦ ποιητῆ και πῶς, παρακινημένος ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ του συγκίνηση, ἀνυψώνεται στοὺς οὐρανοὺς τοῦ καθολικοῦ, γενικεύει τὰ ἀτομικά, ξεχωρίζει τὰ γενικά, ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ σκάλισμα τοῦ ἑαυτοῦ του για νὰ σταματήσῃ στὴ στοχαστικὴ συγκίνηση· ἢ ἀρχίζει ἀπὸ μιὰ ιδέα για νὰ τελειώσῃ σπρώχνοντάς τηνε σὰν καλοσκαρωμένο καρὰδι μέσα στὰ κύματα τῆς καρδιάς του, ἀρχὴ και τέλος τοῦ λυρισμοῦ. Χρέος μου εἶναι νὰ σᾶς δείξω τὴ σκέψη μου, ἀπλοποιώντας τὴν ὅσο δὲν παίρνει. Δὲν εἶμαι στοχαστῆς, δὲν εἶμαι τεχνίτης τοῦ λόγου, εἶμ' ἕνας καθηγητῆς. Θυμᾶστε πῶς κάποτε ἄλλοτε σᾶς ἀνάφερα για τὸν ξεχωρὰ καθαρὸ και τὸν ἀναλυτικώτατο νοῦ τοῦ Σπένσερ, κάθε φορὰ πού μιλεῖ και για τὰ καλογικὰ ζητήματα, ὅσο κι ἂν δὲν κρίνεται πολὺ μπασμένος μέσα σὲ κείνα. Θυμᾶστε τὰ κομμάτια πού σᾶς ἀράδιασα ἀπὸ τὴ «Φιλοσοφία τοῦ ὕφους» μὲ τὰ παραδείγματα πού φέρνει για νὰ δείξη τὴ διαφορὰ μεταξὺ λόγου πεζοῦ ἢ ἀφηρημένου και λόγου ποιητικοῦ ἢ ζωγραφικοῦ. Πῶς νομίζει πῶς ὅσο γενικώτερα εἰπωμέν' ἢ φράση, τόσο χλωμότερο τὸ ὄφους, και πῶς συμβουλεύει μ' ἕνα τυπικὸ παράδειγμα, καθὼς τὸ ἀ-

(*) Κοίταξε ἀριθ. 472 και 478.